

Ishodišta za proučavanje međudnosa baštinskih ustanova u 20. stoljeću: počeci teorijskih promišljanja

Faletar Tanacković, Sanjica; Aparac-Jelušić, Tatjana

Source / Izvornik: **Libellarium : časopis za povijest pisane riječi, knjige i baštinskih ustanova**, 2012, 3, 183 - 206

Journal article, Published version

Rad u časopisu, Objavljena verzija rada (izdavačev PDF)

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:142:375941>

Rights / Prava: [Attribution 4.0 International](#)/[Imenovanje 4.0 međunarodna](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-12-22**

FILOZOFSKI FAKULTET
SVEUČILIŠTE JOSIPA JURJA STROSSMAYERA U OSIJEKU

Repository / Repozitorij:

[FFOS-repository - Repository of the Faculty of Humanities and Social Sciences Osijek](#)

dabar
DIGITALNI AKADEMSKI ARHIVI I REPOZITORIJI

Ishodišta za proučavanje međuodnosa baštinskih ustanova u 20. stoljeću: počeci teorijskih promišljanja

Sanjica Faletar Tanacković, sfaletar@ffos.hr

Odsjek za informacijske znanosti, Filozofski fakultet Sveučilišta J. J. Strossmayera u Osijeku

Tatjana Aparac-Jelušić, taparac@unizd.hr

Odjel za informacijske znanosti, Sveučilište u Zadru

Libellarium, III, 2 (2010): 183 - 206.

UDK: 026/028::069::930.25:001.8"19"(497.5)

Pregledni znanstveni rad

Sažetak

Baštinske ustanove i djelatnosti razvijale su se tijekom vremena u različitim, ali ne i dijametralno suprotnim smjerovima. Prepoznavši njihovu usmjerenost prema zajedničkom cilju osiguravanja trajne pohrane i što bolje dostupnosti i uporabe baštine, a u svrhu iznalaženja potencijalnih modela i smjernica za njihovo usklađeno djelovanje, brojni su teoretičari i praktičari iz područja arhivistike, knjižničarstva, muzeologije i šireg polja informacijskih znanosti tijekom vremena proučavali međuodnose arhiva, knjižnica i muzeja te ispitivali njihove sličnosti i razlike nastojeći protumačiti temeljna načela i obilježja njihova djelovanja.

U 20. stoljeću o toj se problematici počinje pisati još 1930-ih. Autori su tih radova najčešće knjižničari i arhivisti, potaknuti praktičnim okolnostima vlastita djelovanja i profesionalnim okruženjima. Na temelju analize i pregleda dostupne literature u ovome se radu podastiru i komentiraju mišljenja autora čije je djelovanje obilježilo razdoblje do 1980-ih. Ti su autori u pravilu dolazili iz Sjedinjenih Američkih Država i bavili su se sličnostima i razlikama između arhiva i knjižnica odnosno arhivske i knjižnične djelatnosti. Njihovim se raspravama od 1960-ih pridružuju i muzejski stručnjaci unoseći u rasprave specifična obilježja muzeja i muzejske djelatnosti.

Kako bi se pridonijelo razumijevanju međusobnih odnosa i evidentnog približavanja tih triju baštinskih ustanova i djelatnosti, što rezultira njihovim međusobnim uvažavanjem, a u pojedinim slučajevima i konkretnom suradnjom u suvremenom umreženom društvu, u ovom će se radu pokušati prikazati razvoj teorijsko-metodološke misli o tom fenomenu te predstaviti i analizirati gledišta značajnijih autora koji su se bavili navedenom problematikom od prvih poznatih radova na tu temu do posljednjeg desetljeća prošlog stoljeća.

KLJUČNE RIJEČI: arhivi, knjižnice, muzeji, baštinske ustanove, sličnosti baštinskih ustanova, razlike baštinskih ustanova, približavanje baštinskih ustanova, 20. st.

Uvod

Arhivi, knjižnice i muzeji, koji se smatraju trima osnovnim baštinskim ustanovama,¹ višestoljetne su društvene ustanove koje odabiru, prikupljaju, čuvaju, obrađuju i daju na korištenje raznovrsno gradivo koje ima iznimno kulturno, umjetničko, znanstveno, ekonomsko, pa i političko značenje i vrijednost za određenu zajednicu. Iako se te ustanove danas percipiraju kao tri zasebna tipa baštinskih ustanova odnosno tri odijeljena institucionalizirana oblika brige za sveukupnu baštinu čovječanstva (s pratećim znanstvenim disciplinama i korpusima znanja), teoretičari su tih triju profesija više ili manje suglasni da se u središtu pažnje navedenih triju djelatnosti nalazi jedan te isti fenomen – baština i njezina komunikacija.

Tijekom vremena, a pod utjecajem različitih izvanjskih čimbenika kao što su, prije svega, izmijenjene potrebe njihovih korisničkih zajednica i razvoj novih tehnologija (od izuma tiskarskog stroja, preko telefona i telefaksa, pa sve do računala i interneta), ali i događanja unutar samih profesija i disciplina (primjerice neujednačen razvoj standarda za opis, organizaciju i komunikaciju građe i informacija o njoj), te su se tri baštinske institucije odnosno djelatnosti razvijale u različitim, ali ne i dijametralno suprotnim smjerovima. Naime, iako svoje svakodnevno djelovanje zasnivaju na različitim praksama i pravilima, stručna je javnost manje ili više usuglašena da su temeljne zadaće i ciljevi tih triju profesija vrlo bliski. Tako je primjerice C. L. Borgman, jedna od vodećih teoretičarki u ovom području danas, upozorila na taj fenomen u svojoj, sada već kultnoj, knjizi *Od Gutenbergova izuma do globalnog informacijskog povezivanja: pristup informaciji u umreženom svijetu* istaknuvši da arhivi, knjižnice i muzeji obavljaju velik broj istih zadaća za iste ili slične korisničke zajednice te da se razlikuju tek u stručnim načelima i postupcima kojima se koriste (Borgman 2002: 153).

Spomenuta autorica tek je jedan od brojnih predstavnika suvremenog pristupa koji se u novije vrijeme nastavlja na dugogodišnju tradiciju brojnih teoretičara i praktičara iz područja arhivistike, knjižničarstva, muzeologije i šireg polja informacijskih znanosti, a u svojim radovima zagovara problematiziranje fenomena približavanja arhiva, knjižnica i muzeja te ispitivanje njihovih sličnosti i razlika kako bi se iznašli potencijalni modeli odnosno utvrdili okviri i smjernice za njihovo uspješno zajedničko ili, u najmanju ruku, usklađeno djelovanje u suvremenom okruženju globalne informacijske infrastrukture.

1 Termin *baštinske ustanove* koristi se učestalo u posljednje vrijeme, osobito da bi se istaknula važnost arhiva, knjižnica i muzeja u očuvanju i predstavljanju kulturne baštine. U Hrvatskoj se rabi i kratica AKM, koja je „skovana“ tijekom održavanja domaće, a zatim i međunarodne, konferencije *Arhivi, knjižnice i muzeji: mogućnosti suradnje u okruženju globalne informacijske infrastrukture*, koja je pokrenuta na inicijativu M. Willer i na kojoj se sustavno svake godine okupljaju stručnjaci iz tih triju vrsta ustanova, a pridružili su im se s vremenom i konzervatori/restauratori. U literaturi na engleskom jeziku koristi se akronim LAM (*Libraries, Archives, Museums*).

Kako bi se pridonijelo razumijevanju dodirnih točaka i međusobnih odnosa tih triju baštinskih ustanova i djelatnosti, koji u novije vrijeme rezultiraju njihovim međusobnim približavanjem, a u pojedinim slučajevima i konkretnom suradnjom, u ovom će se radu pokušati prikazati razvoj teorijsko-metodološke misli o tom fenomenu te predstaviti i analizirati gledišta značajnijih autora koji su se bavili navedenom problematikom od samih početaka do posljednjeg desetljeća prošlog stoljeća.

Počeci rasprava o sličnostima i razlikama između arhiva i knjižnica (i muzeja): od 1939. do 1990.

Iako postoje podaci da je još prije stotinu godina, davne 1910. godine, u Bruxellesu pod pokroviteljstvom Belgijskog udruženja arhivista i knjižničara održan međunarodni skup koji je oko zajedničkih tema okupio i knjižničare i arhiviste te u povijesti ostao zabilježen kao izuzetno važan za obje profesije (Archives-library relations 1976: X),² početke sustavnoga zanimanja za međusobne odnose arhiva i knjižnica (a tek potom i muzeja) pronalazimo u radovima autora koji su gotovo u pravilu dolazili iz prakse, a koji o sličnostima i razlikama arhiva i knjižnica počinju pisati 30-ih godina prošlog stoljeća, prije svega u Sjedinjenim Američkim Državama. Uzroke ovog relativno uskog geografskog obuhvata prvotnog interesa knjižničara za arhive i obrnuto pronalazimo prije svega u praktičnim prilikama, jer je u SAD-u u to doba briga o arhivskom gradivu često bila povjeravana državnim knjižnicama (engl. *state libraries*) i u tim se ustanovama osjećala živa potreba za razjašnjavanjem međusobnih odnosa te, svakako u prvo vrijeme, za razlikovanjem arhivističkih i knjižničarskih tehnika i metodologija rada.³ Amerikanac J. M. Scammel prema dostupnoj je literaturi jedan od najranijih autora koji već 1939., u članku jednostavno naslovljenom *Librarians and archivists* i objavljenom u knjižničarskom časopisu, piše o odnosu arhivista i knjižničara i upozorava da se nearhivisti (a pod tim terminom autor podrazumijeva knjižničare) koji se brinu o arhivskom gradivu moraju informirati o arhivima i njihovim praksama (Scammel 1939: 432). On također upozorava da se arhivsko gradivo često poistovjećuje sa starim rukopisima (engl. *historical manuscripts*), a svrha i funkcija

2 O povijesnoj važnosti tog međunarodnog kongresa arhivista i knjižničara govori R. L. Clark koji tvrdi i da su na njemu prihvaćeni Deweyjeva decimalna klasifikacija (DDK) i program razmjene inventara (engl. *inventories*) javnih arhiva. Na njegovu su se programu našli brojni zajednički problemi poput terminologije, međunarodne standardizacije, fotografske reprodukcije građe, kataloških pravila, katalogizacije, pomagala za pretraživanje, službenih publikacija i disertacija u arhivima, arhivskog obrazovanja i metodologije, župnih arhiva, izložbi itd. (Archives-library relations 1976).

3 Teško je oteti se dojmu da su rasprave o odnosu arhiva i knjižnica i pripadajućih tehnika i metodologija u Sjedinjenim Američkim Državama bile potaknute konsolidacijom arhivističke profesije i discipline, jer prvi radovi o toj problematici kronološki nastaju netom nakon osnutka Američkog arhivističkog društva (1936.) i pokretanja njihovog stručnog časopisa *American archivist* (1938.).

arhiva sa svrhom i funkcijom povijesnih društava,⁴ knjižnica i muzeja, što često vodi do štetnih posljedica. Iste se te godine Margaret C. Norton,⁵ potaknuta vlastitim radnim okruženjem u Državnoj knjižnici Illinoisa (*Illinois State Library*) na čijem se čelu nalazila, odvažila pojasniti razlike između arhiva i knjižnica i ocijeniti doprinos koji jedni mogu dati drugima te usporediti različite aspekte rada u arhivima i knjižnicama. U tom je pionirskom radu M. C. Norton istaknula, kao što će kasnije ponavljati mnogi, da među arhivskim i knjižničnim tehnikama postoje korjenite razlike, ali i značajne sličnosti, te da nesretna primjena istih termina za različite tehnike uzrokuje stalne nesporazume između arhivista i knjižničara (Norton 1975: 86 i 89 – 91).⁶ Osvrnuvši se kratko na građu koju te dvije ustanove čuvaju, ova autorica ističe da se arhivistički i knjižnični interesi najviše poklapaju u području službenih dokumenata budući da ih prikupljaju obje ustanove,⁷ ali istovremeno pojašnjava i da je pristup obradi tih dokumenata sasvim suprotan u tim dvjema ustanovama. Kao osnovnu pak razlikovnu značajku građe u arhivima i knjižnicama, a što će također kasnije ponoviti mnogi teoretičari, autorica navodi jedinstvenost arhivskog gradiva. Iako, dakle, M. C. Norton priznaje jasne razlike između arhivskog gradiva i knjižnične građe te korištenih tehnika i terminologije u tim dvjema profesijama, ipak ističe da svako razlikovanje arhiva i knjižnica gubi na važnosti ukoliko se razmišlja o krajnjim korisnicima. Naime po njoj javnost odnosno znanstvenici ne razlikuju arhivsku i knjižničnu ustanovu i sasvim su nezainteresirani za korištene tehnike u obradi gradiva. Njihova je jedina želja što brže i jednostavnije pronaći potrebne izvore, neovisno o tome radilo se o knjižničnoj građi ili arhivskom gradivu, ma gdje se ono nalazilo i kojim god tehnikama bilo obrađeno (Norton 1975: 87).

U sljedećih desetak godina (do sredine 20. stoljeća) u arhivističkim su i knjižničarskim stručnim časopisima povremeno objavljivani prilozi autora koji su se nastavljali na rad Scammela i Norton i pojašnjavali međusobne odnose te sličnosti i razlike između arhiva i knjižnica. Tako su primjerice H. Kahn 1944. godine i R. W. Church jednu godinu ranije (1943) u svom obraćanju na šestom godišnjem sastanku američkih arhivista ponovno istaknuli važnost suživota i suradnje arhiva i knjižnica upravo radi korisnika. S obzirom na to da se objavljeni tiskani izvori koje u pravilu prikupljaju knjižnice i

4 U sjevernoameričkoj su kulturi povijesna društva odigrala ključnu ulogu u očuvanju kulturne baštine, prvenstveno one pisane, i bila su važan čimbenik očuvanja arhivskog gradiva i nastanka arhivističke profesije. Stoga se u SAD-u, kad se govori o baštinskim institucijama, u pravilu uvijek misli na povijesna društva, arhive, knjižnice i muzeje.

5 Margaret C. Norton objavila je tijekom 1939. godine u časopisu *Illinois Libraries* pet radova u kojima je usporedila različite aspekte djelovanja arhiva i knjižnica. Kasnije su ti članci okupljeni i ponovno objavljeni u knjizi *Norton on archives: the writings of Margaret Cross Norton on archival and records management*. 1975. Ur. Thornton W. Mitchell. London; Amsterdam: Southern Illinois University Press: Carbondale and Edwardsville: Feffer and Simons, Inc.

6 M. C. Norton detaljno pojašnjava taj odnos na primjerima sasvim različitih načela koja se primjenjuju u klasifikaciji i katalogizaciji u arhivima i knjižnicama.

7 M. C. Norton široko definira službeni dokument kao bilo koji dokument objavljen o trošku vlade.

arhivsko gradivo međusobno nadopunjuju i da ih korisnici često istovremeno koriste, Church smatra da je sasvim opravdano pretpostaviti da bi pristup tim dvjema vrstama građe trebao biti sličan⁸ (Church 1943: 147). Isti autor nadalje podsjeća da među arhivističkom i knjižničarskom praksom postoje brojne razlike, ali i sličnosti, te poput M. C. Norton ističe (tiskane) službene publikacije, na koje jednako pravo polažu i arhivisti i knjižničari, kao najbolji argument za blisku suradnju tih dviju ustanova i sprečavanje nepotrebnog preklapanja i udvostručavanja (Church 1943: 148). Iako se i Church i Kahn slažu da knjižničarska praksa, budući da je razvijenija i često (u američkom kontekstu) institucionalno nadređena arhivističkoj, može u određenim dijelovima poslužiti kao model arhivistima, Kahn pritom upozorava da se ne smije na temelju toga misliti da bi se arhivi i knjižnice trebali voditi istim načelima i primjenjivati iste tehnike rada (Kahn 1944: 243)⁹ ili da se knjižnična klasifikacija ili kataloška pravila mogu izravno primijeniti na arhivsko gradivo (Church 1943: 147).

U svojim pionirskim pokušajima promišljanja međudnosa arhiva i knjižnica gore spomenuti autori, dakle, manje-više pozitivno gledaju na povremene sprege i međusobne utjecaje arhivskih i knjižničarskih praksi, koje su u načelu rezultat lokalnih tradicija i zakonskog okvira, no ne dovode u pitanje samoopstojnost tih institucija. Za razliku od njih, potaknut poražavajućim stanjem arhiva u većini američkih saveznih država i sporošću rješavanja problema primjerenog smještaja, obrade i zaštite velike količine arhivskog gradiva (uzrokovanog kroničnim nedostatkom sredstava), arhivist K. L. Traver 1946. godine predlaže da američke javne knjižnice preuzmu dio arhivskog gradiva i neke od arhivskih funkcija. Svoj prijedlog, među ostalim, obrazlaže argumentima da u tom trenutku najmanje deset knjižnica obavlja arhivsku ulogu odnosno brine se o arhivskom gradivu te da bi se temeljna arhivska služba u mnogim sredinama mogla na taj način ustanoviti bez odugovlačenja, zato što knjižnice imaju bogato iskustvo u prikupljanju, obradi i davanju na korištenje različite građe, a knjižničari su općenito manje ili više svjesni vrijednosti dokumenata i stoga će znati predvidjeti potrebu za odgovarajućom zaštitom i brigom o njima. Konačno, Traver ističe da su knjižnične i arhivističke tehnike dovoljno slične da osiguraju određen stupanj arhivističkih znanja i vještina među obučanim knjižničarima (Traver 1946: 302). Pojašnjavajući pak taj svoj prijedlog, K. L. Traver tvrdi da se odabir, sređivanje, pohrana i korištenje arhivskog gradiva u knjižnicama i dalje moraju voditi arhivističkim načelima upravo stoga što postoje jednostavne, ali važne fundamentalne razlike između knjižničarskog i arhivističkog pristupa građi na temelju kojih nastaju razlike u metodologiji i percepciji tih dviju profesija. Stoga ovaj autor zaključuje da bi se knjižničari morali upoznati s upravljanjem arhivskim gradivom i predlaže da se

8 Church u jednom trenutku odlazi čak tako daleko da tvrdi da bi se u arhivima trebao koristiti predmetni raspored te da bi arhivsko načelo „respect pour les fonds“ moglo biti ozbiljna prepreka korištenju dokumenata.

9 Kahn ovdje posebno ističe problem predmetne klasifikacije arhivskog gradiva.

u knjižničarske škole uvede kolegij posvećen arhivima (Traver 1946: 303 – 304). O problemu formalnog obrazovanja arhivista i potrebi njegova razlikovanja od obrazovanja povjesničara, kustosa i knjižničara počeli su govoriti R. W. Church (1943) i S. Buck (1941) još početkom 1940-ih, no tu tematiku brojni autori, među kojima svakako prednjači T. S. Schellenberg, intenzivnije problematiziraju tek u sljedećem desetljeću.

Na sličan način kao i K. L. Traver progovara R. C. Sharman (1960) u članku *Library Control Over Archives* pet godina kasnije, u australskom knjižničarskom časopisu, odbijajući prihvatiti stajalište D. S. Macmiliania iz 1957. da je „veza arhivskih ustanova s knjižnicama najvjerojatnije najvažniji čimbenik koji je negativno utjecao na razvoj australskih arhiva“ (Sharman 1960: 125). R. C. Sharman prihvaća da se arhivi i knjižnice, iako su usmjereni na obrazovanje u najširem smislu te riječi, razlikuju u svojim pristupima na institucionalnoj i profesionalnoj razini, no istovremeno upozorava da suradnja arhiva i knjižnica ne može biti loša *per se*. Uzimajući u obzir povijesne okolnosti razvoja arhiva u Australiji, on ističe da su australski arhivi maleni i relativno nepoznati te da je nemoguće zamisliti njihovo preživljavanje ukoliko se ne smjeste pod okrilje neke razvijenije državne agencije kao što je javna knjižnica (Sharman 1960: 126). Koliko je ta tematika aktualna već u ono vrijeme, govori i činjenica da u sljedećem broju istog časopisa P. Biskup oštro reagira na Sharmanov rad. P. Biskup, naime, priznaje da bi arhivisti mogli imati koristi od nekih knjižničarskih tehnika, kao što je primjerice predmetna klasifikacija, no istovremeno naglašava da je pristup građi tih dviju profesija, unatoč određenim sličnostima u terminologiji, bitno različit, te da je nastavak postojećih odnosa australskih arhiva i knjižnica prepreka, a ne poticaj za razvoj arhiva, ako ni zbog čega drugoga, a ono zato što onemogućuje da arhivi izbore za sebe zaseban identitet u očima javnosti i vladinih službenika (Biskup 1961: 40). O mogućem preuzimanju dijela arhivskih funkcija od strane državnih knjižnica u određenim okolnostima govori i arhivist Ernst Posner, koji kaže: „Ako u određenoj državi jedna ili više institucija, primjerice povijesno društvo ili odjel državne knjižnice za rukopise, aktivno prikuplja neslužbene i privatne dokumente, to bi se područje trebalo njima i preputiti“ (Posner 1964: 357).

Iako se može reći da je do 1950-ih rasprava o međudnosima arhiva, knjižnica i drugih baštinskih ustanova još u začetku, sporadična i uglavnom potaknuta praktičnim pitanjima i situacijama, u drugoj polovici 20. stoljeća počinje se javljati niz teoretičara koji joj daju zamah. Arhivistička disciplina polako postaje sve konsolidiranija, a arhivistička profesija neovisnija, pa su se arhivisti tijekom tih godina čak i, prema riječima ondašnjeg predsjednika Američkoga arhivističkog društva P. V. Brooksa, neopravdano udaljili od nekih srodnih disciplina. U svom se govoru na godišnjoj skupštini tog društva 1950. godine P. V. Brooks ipak nada da su arhivisti i knjižničari prerasli fazu nerazumijevanja te da su spremni cijiniti zajednički interes za mnoge probleme. Zajednički nazivnik arhivista, knjižničara i drugih srodnih profesija, prema njegovu mišljenju, proizlazi iz zajedničke brige za informacije i kulturnu baštinu u

najširem smislu odnosno, kako smatra Brooks: „U konačnici, naš je zajednički cilj zaštititi vrijedne informacije i pobrinuti se da se koriste na dobrobit društva“ (1951: 41).

Izlaganje V. W. Clappa na istom skupu, koje je bilo posvećeno mehaničkim pomagalima (kao što su mikrokartice, mikrofilmovi, kataložni listići, bušene kartice itd.), svjedoči da su knjižnice i u tom trenutku bile tehnološki naprednije. Naime, iako mu je prvobitna namjera bila „osvijetliti arhivističku tamu“ u tehnološkom smislu, V. W. Clapp zaključuje da se pod utjecajem tehnologije djelovanje tih dviju institucija približava. Ovaj autor smatra da će, zahvaljujući tomu što knjižnična građa i arhivsko gradivo sve češće nastaju istim proizvodnim procesima, pa time sadržaji arhiva i knjižnica sve više međusobno nalikuju, arhivisti i knjižničari biti primorani, u interesu učinkovitosti, dijeliti bibliografske napore i proizvode (Clapp 1951: 311).

Da 1950-ih u praksi, ali i u teoriji, još uvijek postoje velike dileme vezane uz razgraničavanje arhivističke i knjižničarske prakse i djelatnosti, pokazuje i to što jedan od vodećih arhivističkih teoretičara T. R. Schellenberg u svom prvom priručniku *Modern archives: principles and techniques* cijelo jedno poglavlje posvećuje tumačenju odnosa arhiva i knjižnica kako bi razjasnio prirodu arhivističke profesije. T. R. Schellenberg temelji svoju raspravu na dvjema osnovnim razlikama koje uočava između tih dviju djelatnosti, a to su razlike u građi za koju se dvije ustanove brinu i razlike u metodama kojima se koriste. Schellenberg pojašnjava da razlikovanje građe u tim dvjema ustanovama nadilazi fizički oblik građe te da se arhivsko i knjižnično gradivo razlikuju u odnosu na način nastanka te u odnosu na način dolaska u te ustanove. Dakle, iako se određene vrste građe mogu pronaći i u arhivima i u knjižnicama (primjerice novine, pamfleti, rukopisi, službene publikacije, AV-građa, karte, filmovi i slično), arhivsko gradivo u načelu nastaje kao rezultat funkcionalnih aktivnosti državnih ustanova ili neke druge ustanove i organizacije u okviru koje arhiv djeluje i njegova je kulturna vrijednost slučajna. S druge pak strane, knjižnična građa nastaje prvenstveno u kulturne svrhe (Schellenberg 1956: 17 - 18).¹⁰ I Solon J. Buck pojašnjava da, unatoč sličnostima koje postoje između knjižničara i arhivista, brojne razlike među njima proizlaze iz karaktera građe kojom se bave: službeni ili pravni značaj i organski karakter arhiva predstavlja primarnu razliku između arhivskog gradiva i uobičajenih knjiga u knjižnicama (Buck 1941: 84). Nadalje, prema T. R. Schellenbergu, arhivi su institucije koje svoje gradivo primaju (engl. *receiving agency*), a knjižnice građu odabiru i prikupljaju.¹¹ Kada pak govori o razlikama u metodi i tehnikama koje te dvije profesije primjenjuju, Schellenberg identificira tri područja razilaženja:

10 Schellenberg se ponovno vraća pojašnjavanju granica između arhivske i knjižnične discipline u svom drugom velikom priručniku *The management of archives* 1965. godine, gdje ponovno ističe da razlika između arhivskih i knjižničnih tehnika počiva na razlici u vrstama građe koju te ustanove prikupljaju: arhivi se uglavnom bave zapisima (engl. *records*), a knjižnice publikacijama (Schellenberg 1965: 4).

11 Arhivi su, dakle, nastali kako bi čuvali gradivo koje proizvodi tijelo kojemu služe, a knjižnice obavljaju građu sa svih strana kako bi zadovoljile potrebe svojih mnogobrojnih korisnika.

- vrednovanje odnosno odabir građe – arhivist procjenjuje vrijednost jedinice građe u odnosu na druge jedinice, odabire ih u odnosu na funkcije i organizaciju, a ne na predmet i njegove su odluke konačne; knjižničar pak vrednuje svaku jedinicu zasebno i njegove odluke, budući da mu građa u pravilu nije jedinstvena, nisu konačne
- sređivanje odnosno klasifikacija – arhivisti uređuju svoje gradivo prema provenijenciji i u odnosu na organizaciju i funkcije agencije koja ih je osnovala; u knjižnicama se pak zasebne jedinice građe grupiraju u unaprijed određenu klasifikacijsku shemu
- opis odnosno katalogizacija građe – deskriptivni opis u knjižnicama odnosi se uglavnom na pojedinačne i zasebne jedinice građe, a u arhivima se gradivo, ukoliko se to uopće i čini, katalogizira u skupinama i serijama (Schellenberg 1956: 21 – 23).

Schellenberg ipak pritom smatra da bi arhiviste knjižnične tehnike trebale zanimati iz sljedećih razloga: knjižnične tehnike imaju istu svrhu kao i arhivske, a to je učiniti gradivo dostupnim korisnicima; knjižnične tehnike imaju isti općenit karakter kao i arhivske jer, iako su možda drukčijeg oblika, i knjižnično i arhivsko gradivo mora se srediti i opisati kako bi se moglo koristiti; knjižnične su tehnike (klasifikacija i katalogizacija) često bile primjenjivane na dokumentarnu građu (npr. rukopise) koja u načelu spada pod ingerenciju arhiva; knjižnične su tehnike razvijene kako bi riješile isti problem koji pokušavaju riješiti i arhivisti – problem velike količine građe, a možda najvažniji razlog jest to što im knjižničari mogu pokazati kako razviti metodologiju i dovesti profesiju na viši stupanj stručnosti. Razlikama u metodama i tehnikama rada u arhivima i knjižnicama bavili su se kasnije brojni autori, među kojima svakako valja još istaknuti M. Weitmeyera (1956), R. C. Bernera (1964), M. E. Gilla (1986) itd.

Polazeći od toga da temeljne metodološke razlike između arhivističke i knjižničarske profesije proizlaze iz prirode građe, Schellenberg ipak tvrdi da te razlike ne isključuju moguća područja suradnje s ciljem međusobnog razumijevanja i osnaživanja teorije i prakse tih dviju djelatnosti (Schellenberg 1965: 5 – 6). Pritom prvenstveno misli na zajedničku usmjerenost prema osiguravanju dostupnosti građi koju posjeduju na što je moguće učinkovitiji i ekonomičniji način – i u tu bi se svrhu, prema njemu, arhivisti i knjižničari trebali upoznati s građom i informacijama koje posjeduju oni drugi kako bi korisnike znali uputiti na korištenje obama izvorima, koji se vrlo često međusobno nadopunjuju (Schellenberg 1965: 23 – 24).

Godinu dana kasnije i arhivist A. Petrucci u Europi govori o sve većem osjećaju jedinstva između arhiva i knjižnica i iznova upozorava na njihovu zajedničku usmjerenost prema korisnicima. Po njemu su uzrok tješnje suradnje arhivista i knjižničara sve intenzivnija povijesna, sociološka i ekonomska istraživanja koja iziskuju bolju nacionalnu i međunarodnu suradnju u području brige o povijesnim i znanstvenim dokumentima

(Petrucci 1966: 65). A. Petrucci pritom ističe, a s time se svakako možemo složiti, da odnose između arhiva i knjižnica ne bi trebali određivati zakon i naslijeđena praksa, nego bi te ustanove trebale težiti onomu što će korisnicima omogućiti jednostavan i slobodan pristup građi koju posjeduju. Isti autor opravdano smatra da suradnja između tih dviju ustanova mora biti brza, otvorena i sveobuhvatna s obzirom da „problem nije u tome da se građa koja je prije stotinu ili više godina, iz različitih razloga, bila pohranjena u jednoj ustanovi, sada preseli u drugu samo zato što se postojeće stanje više ne smatra odgovarajućim, nego da se korisnike upozna s time gdje se što nalazi“ (Petrucci 1966: 69). A. Petrucci nadalje vjeruje da će u budućnosti odnose arhiva i knjižnica obilježiti suradnja i razmjena iskustva i s tim na umu poziva međunarodne knjižnične i arhivske organizacije, društva i nacionalne uprave za te ustanove da stvore okruženje koje će poticati plodne kontakte tih dviju profesija. U tu svrhu predlaže, primjerice, uspostavljanje zajedničkih nacionalnih specijalnih komisija koje bi, među ostalim, uspoređivale metode i tehnike rada u arhivskim i knjižničnim ustanovama te zajednički izrađivale detaljne popise i kataloge dokumentarne građe i arhivskog gradiva u knjižnicama i rukopisne građe u arhivima (Petrucci 1966: 70).

Nije nam poznato je li A. Petrucci, kada je to pisao, bio upoznat s praksom u sjevernoj Americi ili čak potaknut njome, no na temelju dostupnih pisanih tragova dade se zaključiti da su pojedina nacionalna profesionalna društva, kako se i predlaže, manje-više pravovremeno pratila zbivanja u praksi i pružala podršku svojim članovima, koji su se u svom radnom okruženju susretali s različitim izazovima.¹² Naime, potaknuto stanjem u praksi, Američko knjižničarsko društvo (*American Library Association - ALA*) postalo je svjesno potrebe razjašnjavanja međusobnih odnosa arhiva i knjižnica i pronalaženja zajedničkih rješenja još davne 1936. godine, kada je osnovana njegova Komisija za arhive i knjižnice (*ALA Committee on Archives and Libraries*).¹³ Ta je komisija prva otvorila mogućnost formalne komunikacije između dviju profesija. Njezin je cilj bio poslužiti kao medij za razmjenu informacija između arhivista i knjižničara u onim područjima u kojima im se interesi poklapaju. U prvih pet godina rada programi te

12 Vrijedno je zabilježiti da je 1957. godine izašao tematski broj časopisa „*Library Trends*“, 1974. tematski broj časopisa „*Catholic Library World*“, a 1975. tematski broj časopisa „*Drexel Library World*“, koji su u cijelosti bili posvećeni arhivima i rukopisnoj građi. To potvrđuje da su knjižničari (prvenstveno oni koji u tom trenutku rade s arhivskim gradivom) bili svjesni potrebe da se moraju upoznati s osnovama arhivskog rada. Isto tako, knjižničarska društva objavljuju nekoliko priručnika o arhivima i arhivskom gradivu kako bi ponudila kakvu-takvu obuku knjižničarima koji se brinu o arhivskom gradivu (primjerice *Special Library Association* 1981. godine izdaje priručnik D. B. Gracyja naslovljen „*An introduction to archives*“, a ALA 1984. objavljuje priručnik R. Kesnera o utjecaju nove tehnologije na arhive „*Automation for archivists and records managers: Planning and implementation strategies*“).

13 Ta je komisija bila izuzetno aktivna u prvih deset godina svog djelovanja, kada je objavljivala i zbornike s izlaganjima sa zajedničkih sastanaka (1939. i 1940.), sve dok Drugi svjetski rat nije prekinuo njezine programe.

komisije bili su posvećeni upućivanju knjižničara u svrhu, načine i obuhvat rada arhivista, a s ciljem što uspješnije suradnje (Norton 1942: 699 – 700).

Ukoliko se zna da je spomenuta ALA, prvo profesionalno knjižničarsko društvo u svijetu osnovano davne 1876., punih 60 godina „starija“ od najstarijeg arhivističkog društva u Americi,¹⁴ ne iznenađuje činjenica da Američko arhivističko društvo (*Society of American Archivists – SAA*) tek 1970. godine osniva slično tijelo, takozvanu *ad hoc* Komisiju o odnosima arhiva i knjižnica (*SAA ad hoc Committee on Archives-Libraries Relationships*). Njegov je zadatak bio proučavati moguća područja suradnje arhiva i knjižnica, među kojima se navode obrazovanje, zaštita papira i filma, donošenje standarda i legislature od zajedničkog interesa itd. (*Archives-library relations 1976: XI*). U jesen iste godine ALA-in je izvršni odbor odobrio osnivanje zajedničke komisije Američkog arhivističkog društva i Američkog knjižničarskog društva, koja se trebala baviti odnosima arhiva i knjižnica (*ALA-SAA Joint Committee on Library-Archives Relationships*).¹⁵

Iz razumljivih su razloga profesionalna društva manje-više pažljivo pratila i usmjeravala rasprave o formalnom obrazovanju svojih članova i onih koji to tek namjeravaju postati. Schellenberg je, kao što smo već spomenuli, jedan od značajnijih teoretičara arhivista koji su promišljali međusobne utjecaje arhivističkog i knjižničarskog obrazovanja. Prvi put dotiče se te problematike 1965. godine u svom već spomenutom priručniku *Management of archives*, gdje iznosi mišljenje da bi se kolegiji posvećeni arhivskom gradivu, načelima i tehnikama, kada se oni jednog dana standardiziraju, mogli uspješno poučavati na knjižničarskim školama koje se već bave metodološkom obukom (Schellenberg 1965: IX). A već sljedeće godine posvećuje cijelo svoje izlaganje na godišnjem kongresu Američkog arhivističkog društva obrazovanju arhivista i ulozu koju u njemu ima knjižnična zajednica. U svom govoru Schellenberg ističe da arhivska i knjižnična profesija nisu nerazdvojive, nego komplementarne, „iako su im metodologije i tehnike različite“ (Schellenberg 1968: 157).¹⁶ Budući da imaju jednak cilj – učiniti svoju

14 Američko arhivističko društvo (*Society of American Archivists – SAA*) osnovano je 60 godina kasnije, 1936. godine. Više informacija o tom društvu dostupno je na njihovim mrežnim stranicama <http://www.saa.org>.

15 Kako su se područja interesa u baštinskom sektoru s vremenom širila, godine 2003. ravnopravnim članom te komisije postalo je i Američko muzejsko društvo (*American Association of Museums – AAM*), a naziv komisije izmijenjen je tako da i formalno uključuje muzeje (*ALA-SAA-AAM Joint Committee on Archives-Library-Museum Relationships*). Zadaci te komisije redefinirani su tako da sada uključuju i muzejsku zajednicu te potiču suradnju među tim trima baštinskim ustanovama, razvijanje zajedničkih standarda itd. Više informacija o aktualnoj zajedničkoj komisiji ALA-SAA-AAM nalazi se na mrežnim stranicama: <http://www.ala.org/>.

16 Schellenberg tom prilikom naglašava da bi arhivisti, ukoliko žele uspješno upravljati suvremenim zapisima/dokumentima (engl. *records*), trebali slušati četiri tematske vrste kolegija: povijesne kolegije, kolegije o arhivskoj metodologiji, kolegije o tehničkim metodama zaštite i reproduciranja dokumentarne građe i kolegije iz područja knjižničarstva i spisovodstva (engl. *records management*).

građu dostupnom – predlaže užu suradnju tih dviju zajednica u području upravljanja građom i razvoja metodologija i obrazovanja te sugerira da se u knjižničarske škole uvedu arhivistički kolegiji kako bi se mnogobrojni knjižničari koji se brinu o arhivskom gradivu upoznali s arhivističkim načelima i tehnikama obrade tog gradiva (Schellenberg 1968: 165). Schellenberg ipak tom prilikom priznaje da postoji opasnost od uvođenja metodološke obuke za arhiviste u knjižničarske škole, jer bi knjižničari mogli zabunom primijeniti vlastite tehnike na arhivsko gradivo, koje je različito od onog koje se nalazi u knjižnicama (Schellenberg 1968: 162). J. C. Colson slaže se sa Schellenbergom u tome da arhivska i knjižnična profesija imaju zajednički cilj osiguravanja dostupnosti svoje građe i informacija te stoga smatra da oblik u kojemu je znanje pohranjeno ne može biti razlog za razdvajanje tih profesija u zasebne entitete. Njegovo se mišljenje u potpunosti podudara i sa stajalištem A. Petruccija koji je dvije godine ranije rekao: „Nema svrhe nijekati značajne razlike koje razdvajaju arhive i knjižnice u dvije zasebne institucionalne kategorije, svaku s vrlo različitim značajkama, metodama i svrhama; no kao što svakodnevno iskustvo potvrđuje, područje zajedničkog interesa veliko je i uključuje interese i probleme koje treba rješavati i koji se mogu uspješno riješiti samo udruženim snagama obiju zajednica“ (Petrucci 1966: 65).

J. C. Colson nadalje vjeruje da se jedinstvo arhivista i knjižničara može najbolje poticati kroz razvijanje zajedničkih obrazovnih programa koji naglašavaju njihovu zajedničku posvećenost sustavnoj organizaciji znanja, a koji će biti relevantni svim informacijskim stručnjacima neovisno o porijeklu i obliku u kojem se informacija nalazi. Kao pogodnu sredinu za to vidi knjižničarske škole, koje bi po njemu mogle prerasti u škole za knjižnično i arhivsko upravljanje (Colson 1968: 171).

Sasvim suprotno pak stajalište o ulozi knjižničarskih škola u obrazovanju arhivista u to doba zagovaraju H. G. Jones (1968) i W. K. Lamb (1968). Jones kritički gleda na Schellenbergovu ideju o arhivističkim kolegijima u knjižničarskim školama i ističe da bi najbolje bilo arhivsku obuku smjestiti na diplomatske studije iz povijesti. Lamb također predlaže povijesne studije kao najlogičniji poligon za arhivističko obrazovanje, ali dopušta da bi bilo korisno ponuditi izborne kolegije iz područja arhivistike u knjižničarskim školama zato što će velik broj knjižničara na radnom mjestu biti odgovoran za arhivsko gradivo (prvenstveno rukopisnu građu), pa bi bilo više nego korisno da se upoznaju s arhivskom tehnikom i metodologijom (Lamb 1968: 175). Najracionalniji je i najrealniji u svojim predviđanjima bio, čini se, L. Q. Mumford, koji je istaknuo da s pojavom novih tehnologija arhivisti i knjižničari imaju potrebu za sličnom obukom ukoliko žele uspješno raditi u suvremenim arhivskim i knjižničnim ustanovama. On, naime, smatra da će, neovisno o tome hoće li im se obrazovanje ponuditi u istim školama ili ne, obuka arhivista i knjižničara zasigurno biti slična i paralelna (Mumford 1970: 272).

N. E. Peace i N. Fisher Chudakoff vraćaju se toj problematici gotovo desetljeće kasnije i podsjećaju da će obrazovanje arhivista i knjižničara, s obzirom na njihove

zajedničke ciljeve i probleme (nadzor nad sve većom količinom informacija i njihova diseminacija), biti najuspješnije ukoliko se provodi zajedničkim snagama, jer „ukoliko te dvije profesije krenu različitim obrazovnim smjerovima, bit će to ne samo udvostručavanje napora nego i gubitak financijskih sredstava i izvora“ (Peace i Chudakoff 1979: 458). Navedeni autori ističu da arhivisti i knjižničari, s obzirom da pripadaju istoj profesiji (u širem smislu), trebaju imati istu vrstu profesionalnog obrazovanja te, poput J. C. Colsona, vjeruju da je to diplomski studij knjižničarstva s pojačanom arhivističkom komponentom. Nastavljajući pak Mumfordovu misao o obrazovanju arhivista, L. J. McCranck naglašava da je ono još uvijek u ranoj fazi razvoja te da postoje brojne manjkavosti u konceptu arhivističkog obrazovanja kao sporednog predmeta u ponudi knjižničarskih ili povijesnih studija. Naime po njemu arhivističkom obrazovanju na studijima povijesti nedostaju područja kao što su pohrana i pretraživanje informacija, indeksiranje i izrada tezaurusa, izrada sažetaka, statistička analiza i analiza sustava, upravljanje i tehničke usluge kao što su zaštita, reprografija i automatizacija, a koja su nude na knjižničarskim školama. S druge pak strane, ovaj autor kao slabost knjižničarskih škola vidi nedostatak povijesnih sadržaja, koji su ključni za arhivističku profesiju (McCrank 1979: 433 – 434). Stoga L. J. McCrank zaključuje da je vrijeme da se ta dva sukobljena pristupa pomire, a sam rješenje vidi u dvogodišnjem diplomskom studiju knjižničarstva koji će dopuštati jednogodišnju specijalizaciju izvan knjižničarske škole (npr. na studiju povijesti) ili u dvogodišnjem dvopredmetnom ili združenom diplomskom studiju (arhivistike i knjižničarstva) koji će nuditi suradnički odsjeci i škole.¹⁷

Kao što se daje zaključiti iz danog pregleda literature, sedamdesetih se godina 20. stoljeća rasprava o odnosima arhiva i knjižnica počinje zgušnjavati. Najbolje to opimjeruje objavljivanje prve sveobuhvatne knjige o zajedničkim interesima i odnosima arhivske i knjižnične profesije naslovljene *Archive-library relations* 1976. godine. U knjizi su pod uredništvom Roberta L. Clarka, ondašnjeg ravnatelja Odjela za knjižnice u Oklahomi te bivšeg ravnatelja Državnog arhiva u istoj državi, okupljeni radovi eminentnih autora – knjižničara, arhivista i kustosa, uključujući i prvu poznatu, a za sada, čini se, i jedinu bibliografiju radova o odnosima arhiva i knjižnica objavljenih u razdoblju od 1936. do 1973.

R. L. Clark u toj knjizi polazi od pretpostavke da arhivi i knjižnice kao kulturne ustanove koje čuvaju i kontroliraju društveno pamćenje (u vidu informacija u različitim oblicima), a pod utjecajem recentnih tehničkih, političkih i ekonomskih događanja, osjećaju sve veću potrebu za poboljšanom komunikacijom i međusobnom suradnjom. Clark vjeruje da su te dvije afirmirane profesije stvorile suradničku atmosferu sa svrhom izbjegavanja udvostručavanja napora pri rješavanju zajedničkih izazova, među

17 Kao što W. J. Orr primjećuje početkom 1980-ih, začuđuje činjenica da u sjevernoj Americi, gdje se toliko pisalo o obrazovanju arhivista, gotovo da ne postoji misao o samostalnim arhivističkim obrazovnim programima koje pronalazimo u Europi (Orr 1981: 38).

kojima se navode obrazovanje, građa i izgradnja zbirki, metodologija, referentne službe, odnosi s javnošću, umrežavanje, standardizacija, tehnologija, zakonski okviri, dostupnost građe i autorsko pravo, društvena odgovornost i profesionalni status (*Archive-library relations 1976: X*). Unatoč primijećenim razlikama u formatu i metodama bibliografske kontrole nad građom te korisničkim zajednicama kojima služe, R. L. Clark smatra da će se poboljšanom komunikacijom i suradnjom tih dviju profesija ispuniti njihov krajnji cilj: uspješan pristup građi i zadovoljan korisnik koji zbog sličnih svrha arhivskih i knjižničnih ustanova nije uvijek svjestan temeljnih razlika u njihovoj metodologiji.

Nadovezujući se na R. L. Clarka, Frank G. Burke, kao i dobar dio ranije spomenutih autora, među najvažnije sličnosti odnosno razlike između arhiva i knjižnica ubraja građu, metodologiju i obrazovanje. Burke ističe da nijedna od tih dviju ustanova ne prikuplja isključivo jednu vrstu građe (npr. knjižnice samo knjige, a arhivi samo rukopise), nego da u objema ustanovama možemo pronaći građu iste vrste te da stoga razlika između arhivske i knjižnične građe nije razlika u vrsti građe (engl. *distinction of kind*), nego razlika koja proizlazi iz metode i svrhe nastanka (Burke 1976: 35). Slaže se, dakle, i on s T. R. Schellenbergom kada naglašava da razlika u građi ne ovisi o fizičkim karakteristikama ili vrsti građe, nego o omjeru ili relativnoj količini svake vrste građe koju čuvaju i njezinom podrijetlu.¹⁸ Također, na tragu Schellenbergova ranijeg tumačenja, prema Burkeu se razlikovanje u metodologiji pak zasniva na premisi da koncept nastanka građe utječe na metode njezine nabave¹⁹, obrade²⁰ i korištenja²¹ u arhivima i knjižnicama. F. G. Burke slaže se također u načelu i s većinom autora koje smo ranije spomenuli da su obrazovanje i obuka za te dvije djelatnosti i profesije različiti, iako, doduše, često komplementarni, ali nikada međusobno zamjenjivi (Burke 1976: 57).

18 Burke pojašnjava da su najveći dio građe koju arhivi i knjižnice posjeduju dokumenti na papiru kao što su knjige, rukopisi, karte, otisci, crteži, fotografije itd. No te ustanove prikupljaju i mikrofilm i mikrofiš, filmove, fonografske zapise i magnetske vrpce. Razlika između arhiva i knjižnica po njemu nije toliko u vrsti građe, nego u relativnoj količini građe. Nadalje, on ističe kako u knjižnicama preteže uvezani svezak (engl. *bound volume*), a u arhivima tzv. neuvezani dokumenti (engl. *single sheet*).

19 Za razliku od knjižnica koje uglavnom kupuju svoju građu ili ju dobivaju na poklon, u archive se gradivo, koje je najčešće jedinstveno, prenosi samo kada se „umirovi“ (engl. *retired*) (Burke 1976: 35 – 36).

20 U knjižnicama se građa, za razliku od arhiva, koji se koriste izvanjskom strukturom kao što je korporativna struktura, katalogizira i klasificira prema unaprijed određenim shemama (Burke 1976: 38 – 40).

21 U knjižnicama postoji koncept slobodnog pristupa, a u arhivima koncept zatvorenoga pristupa, u kojem je glavna pristupna točka gradivu sam arhivist (Burke 1976: 46).

U nastavku knjige Miriam I. Crawford prepoznaje sljedeća zajednička pitanja tih dviju profesija – zakonski okvir, autorska prava, slobodan pristup građi (Crawford 1976: 71 – 105)²² i povjerljivost te društvenu odgovornost tih profesija. U nastavku pak F. G. Burke, R. L. Clark i F. G. Poole (1976: 111 – 165) među zajedničke izazove ubrajaju i odnose s javnošću i prikupljanje sredstava, izgradnju zbirki i nabavnu politiku, standardizaciju i tehnologiju te zaštitu.

Podsjećajući pak da je 1971. godine 12 posto članova Američkog arhivističkog društva bilo ujedno učlanjeno u Američko knjižničarsko društvo, Robert L. Brubaker među šest razloga zbog kojih je važna međuprofesionalna komunikacija arhivista i knjižničara (i povjesničara) navodi da je zajedničko ili usklađeno djelovanje njihovih profesionalnih udruženja mnogo uspješnije od samostalnog djelovanja pojedinačnih udruženja, pogotovo kada se pokušava utjecati na službene odluke središnje ili lokalne uprave o zakonskom okviru, financijskim sredstvima itd. Isti autor ističe da je između tih profesija neophodna razmjena mišljenja i međusobno informiranje o novim programima i specifičnostima, prinovama, bibliografijama i drugim vodičima po zbirkama (Brubaker 1976: 172 – 173).

Potaknuti pojavom novih informacijskih i komunikacijskih tehnologija, novi naraštaji teoretičara promišljanjima o odnosima knjižnica i arhiva postupno, ali eksplicitno, pridružuju i muzeje. Iako se ti autori javljaju intenzivnije tek od 1980-ih, sporadične su reference razvidne već polovicom prošlog stoljeća. Tako se primjerice Talijan G. Batelli početkom 1960-ih živo zalaže za usku suradnju arhiva i knjižnica s muzejima i priznaje da naponi u tom smjeru do tada nisu imali praktičnih rezultata (Batelli 1962 – 1963), a B. Sinclair (1961) i W. A. Deiss (1984) pak s druge strane Pacifika ističu da arhivisti, kustosi i knjižničari imaju zajednički interes zaštititi prošlost i tvrde da se te ustanove u svrhu ostvarivanja zajedničkog cilja – zaštite i osiguravanja pristupa građi – suočavaju sa sličnim pitanjima. W. A. Deiss pritom posebno ističe važnost arhivskog gradiva u muzejima, primjerice za izložbe i odnose s javnošću (Deiss 1984).

O suradnji arhivista, knjižničara i kustosa progovara i Margaret S. Child 1983. godine u članku *Reflections on cooperation among professions*. Ona se u tim svojim razmišljanjima nastavlja na rad L. Q. Mumforda, koji je petnaest godina ranije pozvao arhiviste i knjižničare da promijene svoje ponašanje i počnu međusobno intenzivnije surađivati: „Inzistirajući na svojim (arhivističkim) razlikama, niste željeli imati posla s knjižničarima. No došlo je vrijeme da promijenite taj stav. Sada kada je vaša profesija konsolidirana, možete si priuštiti da priznate da između tih profesija postoje neke sličnosti i da dijelimo neke zajedničke probleme“ (Mumford 1970: 269).

22 Crawford ističe da upravo pitanje kontrole javnog pristupa građi koju te ustanove čuvaju pokazuje najveći kontrast između arhivista i knjižničara. Dok se knjižničari zalažu za slobodan pristup sveukupnoj građi koju posjeduju, arhivisti ograničavaju korištenje gradiva koje čuvaju na različite načine.

M. S. Child, za razliku od Mumforda, smatra da su arhivisti još uvijek zauzeti samodefiniranjem i razvojem svoje mlade profesije, no slaže se s njime da ih tehnološke promjene i ekonomska nestašica tjeraju na suradnju s drugim profesionalnim zajednicama kako bi pronašli rješenja za zajedničke probleme i spremnije odgovorili na potrebe svojih korisnika. Ona smatra da bi potreba za kontrolom tehnologije u korist istraživanja trebala ujediniti arhiviste, knjižničare i kustose sa svima koji im se obraćaju zahtjevima za tom vrstom građe i informacija. Štoviše, kako sve više dokumenata nastaje ili se u svrhu zaštite prebacuje na nove formate, kao što su strojno čitljive vrpce, mikrooblici i videodiskovi, Childova drži da bi razlikovanje na temelju formata koje je udaljavalo arhiviste od knjižničara trebalo nestati, a oni bi se trebali iznova suočiti s problemima intelektualne kontrole i pristupa informacijama neovisno o mediju na kojem se nalaze (Child 1983: 286). L. Q. Mumford slično je obrazložio da uz tehnologiju, odnosno nove vrste građe (npr. tada često korištene magnetske vrpce), sve veća količina građe i njezina zaštita te automatizirana kontrola stavljaju pred arhiviste i knjižničare, a zasigurno tu možemo dodati i muzealce, iste probleme.²³ I on se zalaže za suradnju tih profesija, smatrajući da će zajedničke probleme puno lakše riješiti udruženo te da je sa stajališta filozofije i ekonomije neopravdano u takve pothvate kretati samostalno (Mumford 1970: 270). M. S. Child na kraju zaključuje da se knjižničari, povjesničari, muzejski kustosi, informacijski menadžeri i drugi informacijski stručnjaci međusobno preklapaju u svojem djelovanju i da trebaju početi gledati na svoje svakodnevne probleme i prakse unutar šireg konteksta i mogućnosti koje one predstavljaju za suradnju s drugima, ali istovremeno priznaje da je vrlo teško predvidjeti mogućnosti međusobne suradnje koje će se pojaviti u skoroj budućnosti zato što će one uvelike proizlaziti iz *ad hoc* odgovora na zasebne i specifične probleme (Child 1983: 292).

Godinu 1986. obilježio je izlazak još jedne knjige koja je pokušala otvoriti prijeko potreban dijalog između baštinskih profesija i istražiti kako njihovo udaljavanje i približavanje utječe na upravljanje i donošenje odluka, s posebnim naglaskom na arhivima koji se nalaze u sastavu knjižnica. Lawrence J. McCrank objedinio je u knjizi naslovljenoj *Archives and library administration: divergent traditions and common concerns* radove koji su prethodno objavljeni u tematskom broju časopisa *Journal of Library Administration*. L. J. McCrank već u predgovoru ističe kako je općeprihvaćeno mišljenje da nova tehnologija prisiljava arhive i knjižnice na tješnju suradnju, no istovremeno podsjeća da približavanje tih profesija ne podrazumijeva apsorpiranje jedne discipline u drugu, nego srodan rad i partnerstvo i prihvaćanje zajedničkih ciljeva (McCrank 1986: 10 – 12). J. R. Rizzo pak upozorava da primijećene sličnosti arhiva i knjižnica nisu jamac međusobne uspješne interakcije te identificira reaktivni

23 I Lise Hesselager, na primjeru sive literature, upozorava na potrebu pojačane koordinacije i suradnje arhiva i knjižnica budući da su tadašnja moderna reprografija i novi mediji utjecali na izmijenjeno poimanje građe (Hesselager 1984 : 255 – 270).

i proaktivni poticaj za njihovu suradnju: u prvomu slučaju tehnologija omogućava i prisiljava ove ustanove i profesije na međuovisnost, a drugi karakteriziraju zajedničke komisije profesionalnih udruga, programi i projekti, konferencije itd. (Rizzo 1986: 16).

L. J. McCrank, P. H. McCarthy i ostali su autori u knjizi smatraju da se arhivi i knjižnice, pored jasnih razlika u opisu i pristupu zbirkama, sve više približavaju u odnosu na svoje interese i vrijednosti, te u svojim priložima upozoravaju da se prvotna usmjerenost knjižnica na korisnike i pružanje usluga, a arhiva na pohranu i zaštitu sada mijenja, kao i da su knjižničari odnedavno postali svjesni brige o fizičkoj sigurnosti i zaštiti građe (McCarthy 1986: 31), a arhivisti se okreću pitanjima predmetnoga pristupa građi, uspješnoga pretraživanja i korisničkih potreba (McCrank 1986: 64). D. J. Klaasen (1986) u istoj knjizi pak naglašava da s pojavom nove tehnologije neke uvriježene razlike između arhiva i knjižnica, poput razlika u vrsti građe,²⁴ nisu više toliko jasne te da je njihova zajednička svrha – čuvati prikupljeno znanje i kolektivno pamćenje na korist sadašnjih i budućih generacija – dovoljan temelj na kojem se može graditi njihovo administrativno objedinjavanje. L. J. McCrank u tom svjetlu pojašnjava da bi krajnji cilj automatizacije (a pritom naglašava važnost automatizacije iz perspektive arhiva) trebala biti mogućnost integriranja ili barem povezivanja jednog arhivskog informacijskog sustava s drugim ili njihovo objedinjavanje u puno veći zajednički sustav odnosno, u idealnom slučaju, u složeni informacijski sustav koji nadilazi tadašnju izolaciju različitih informacijskih ustanova – arhiva, knjižnica, galerija, muzeja, *online* usluga i drugih središta (McCrank 1986: 71).

R. V. Szary također se u skladu s predloženim zalaže za suradnju arhivista i knjižničara u području bibliografskog opisa, zajedničkih deskriptivnih standarda i pretraživanja te upozorava da će intelektualna i ekonomska korist, koje će uslijediti kao posljedice suradnje, nastupiti tek kada stručnjaci i uprava/administratori u objema zajednicama budu spremni uzdići pogled iznad svojih tradicionalnih i neposrednih okruženja i prepoznati zajedničke interese i mogućnosti (Szary 1986: 59). Sa svrhom postizanja tog stanja, L. J. McCrank nadalje smatra da bi približavanje arhiva i knjižnica moglo uključivati: preispitivanje temeljnih načela, pretpostavki i metoda arhivske i bibliografske kontrole, promišljanje konceptualnih problema u pohranjivanju i pretraživanju informacija, uravnotežen pristup ljudskoj i mehaničkoj dimenziji mehanizacije i suradnju na temeljnom i cjeloživotnom obrazovanju arhivista i knjižničara (McCrank 1986: 91).

24 Klaasen ipak upozorava na jednu važnu razliku između građe u arhivima i knjižnicama: arhivsko gradivo, pored informacijske vrijednosti koju ima i knjižnična građa, posjeduje poput muzejskih predmeta sposobnost da uspostavi fizičku vezu s prošlošću (Klaasen 1986: 41).

Neovisno o svemu do sada rečenom, R. J. Cox upozorava da je, unatoč određenom napretku, suradnja arhiva i knjižnica još uvijek minimalna u odnosu na mogućnosti i da obje profesije, nažalost, ulažu jednostrane napore u područja od zajedničkog interesa. Razina je koordinacije njihovog djelovanja i međusobnog obogaćivanja ideja minimalna, što po njemu rezultira proizvodima i uslugama koji su bitno lošiji od onih koji bi se ostvarili zajedničkim trudom obje discipline (Cox 1986: 112). I on upozorava kako je vrlo vjerojatno da će informacijska tehnologija ukloniti trenutačnu razdvojenost arhivista i knjižničara jer zahvaljujući njoj razlikovanje između objavljenih i neobjavljenih dokumenata postaje izuzetno teško. Konačno, ovaj autor pokazuje na primjeru suradnje tih različitih profesionalnih zajednica u brizi o službenim dokumentima kako bi se ustanove mogle pripremiti za moguće objedinjavanje i preuzimanje važnije uloge u suvremenom informacijskom dobu (Cox 1986: 123 – 124).

U zadnjem prilogu u toj knjizi R. M. Warner tvrdi da knjižničari i arhivisti, koji su se kroz povijest na temelju različite količine i prirode građe koju su prikupljali i specifičnosti korisnika za koje su se brinuli, razlikovali po svojoj obuci, pristupu, metodologiji i filozofiji, pod utjecajem suvremene tehnologije mijenjaju načine svog djelovanja. Razvidno je da se pred konac promatranoga razdoblja i muzejska profesija sve više približava ideji zajedničkih osnova, polazeći od toga da razlike postoje i da ih treba uvažavati, ali da su istodobno izazovi s kojima se susreću sve tri baštinske djelatnosti slični ili čak identični u određenim segmentima djelovanja. Kao najvažnije zajedničke probleme Warner izdvaja zaštitu, korisnike, sve sličniju građu i obrazovanje, ali ističe i jednako slab politički i financijski status profesija povezan s lošim imidžem u javnosti (Warner 1986: 170). R. W. Warner zaključuje da, iako će i u buduću postojati razlike i specifičnosti u njihovim pristupima, arhivisti i knjižničari (a sve je očitije da se u tom kontekstu mogu sagledavati i pristupi muzealaca) moraju prihvatiti bavljenje prikupljanjem, pohranom i osiguravanjem pristupa informacijama u različitim formatima kako bi zadovoljili potrebe različitih korisnika. Ovaj autor pritom vjeruje da su te profesije u navedenom smislu sastavnice informacijske profesije kao šire discipline upravljanja informacijama (Warner 1986: 172). S njim se slaže i F. X. Blouin, još jedan od autora u spomenutoj knjizi, koji govori o informacijskoj profesiji i potrebi za široko postavljenim obrazovanjem informacijskih stručnjaka²⁵ koje bi trebalo stremiti tomu da okupi različite (ali srodne) discipline, a ne da potiče njihovu razdvojenost i ekskluzivnost (Blouin 1986: 156).

Konačno, pregled gotovo polustoljetnog promišljanja sličnosti i razlika između arhiva i knjižnica (i djelom muzeja) i njihovih međudnosa zaokružuje jedna od zanimljivijih poznatih kritičkih analiza koju donosi W. J. Maher u svom članku pod naslovom *Improving archives-library relations: User-centered solutions to sibling rivalry*.

Pozivajući se na primjer američkih sveučilišnih arhiva i knjižnica, u čijem se sastavu ovi prvi najčešće nalaze, Maher smatra da su brojne razlike²⁶ koje postoje između tih dviju profesija i djelatnosti dovoljne da izazovu određenu napetost u njihovim međusobnim odnosima. No on istovremeno ističe da bi značajne sličnosti koje među njima postoje trebale nadvladati te razlike, jer su arhivi i knjižnice tek „dva lica ukupnosti informacijskih izvora“ (Maher 1990: 358). Iako priznaje da se u stručnoj literaturi već duži niz godina mogu pronaći informacije o najnovijim događanjima u objema strukama, tako da su se u teoriji mogle iskoristiti dobre prakse objiju profesija, nezadovoljan je dotadašnjim poznatim raspravama na tu temu. Iako su autori u tim raspravama promišljali i definirali elemente i aspekte arhivske i knjižnične djelatnosti koje su zajedničke i različite u svrhu promicanja pomirenja i suradnje dviju pripadajućih disciplina, Maher im zamjera što nisu pokušali razviti ostvarive mehanizme za postizanje povećane koordinacije u svakodnevnom radu tih ustanova, gdje i nastaje većina sukoba: „Literatura o odnosima arhiva i knjižnica nije baš od pomoći jer nije prepoznala da se mnogi problemi javljaju u kontekstu svakodnevnog djelovanja i tiču se pragmatičnih pitanja specifičnih za svaku ustanovu. Kako su pak ti problemi manje povezani s teorijom nego s ljudima i institucionalnim tradicijama, rješenja ne dolaze iz općenitih načela iz znanstvene literature i profesionalnih rasprava. Te probleme mogu riješiti arhivisti i knjižničari ako su spremni zaobići povijesna unutarinstitucijska ograničenja“ (Maher 1990: 359).

Recentnijim pak radovima na temu arhivskih i knjižničnih odnosa zamjera što se njihovi autori, poput L. J. McCranka i R. L. Clarka, previše oslanjaju na profesionalni razvoj i tehnološka rješenja, primjerice za nadzor i opis informacija, kao temelje budućeg približavanja i ključ rješenja dugotrajnih i složenih pitanja između tih profesija. U raspravi o odnosu sveučilišnih knjižnica i arhiva Maher polazi od uvjerenja da brojni problemi (na primjer razlike u poslanju i metodologiji, nedostatan financiranje zajedničkih projekata, nezadovoljavajuća podrška stručne literature i nezainteresiranost knjižničara za suradnju s arhivima, neusklađeno profesionalno obrazovanje i kriteriji upošljavanja) predstavljaju značajnu prepreku njihovu približavanju. Ipak vjeruje da je poboljšanje njihova odnosa iznimno važan izazov, prvenstveno zbog potreba

26 Maher upozorava na sljedeće fundamentalne razlike između arhiva i knjižnica: priroda građe (u knjižnici se u pravilu nalazi više primjeraka objavljenih publikacija, a u arhivima jedinstveni neobjavljeni dokumenti); svrha nastanka građe (u knjižnicama je to diseminacija informacija, a u arhivima obavljanje administrativne funkcije); metode nabave (kupnja u knjižnicama i transfer ili donacija u arhivima); sređivanje (knjižnična klasifikacija prema eksterno određenim predmetnim kategorijama i arhivsko načelo provenijencije); razina deskriptivne kontrole (katalogizacija na razini zasebnih jedinica u knjižnici i na razini zbirke u arhivima); pristup (otvoren pristup i načelo samoposluživanja u knjižnicama te zatvorena skladišta i ekstenzivni informacijski intervjui u arhivima) i obrazovanje i obuka (diplomsko tehničko obrazovanje knjižničara i diplomsko predmetno obrazovanje arhivista praćeno obukom na radnom mjestu) (Maher 1990: 356).

zajednice kojoj služe obje profesije. Maher pritom pojašnjava da bi se, s obzirom na to, arhivisti i knjižničari trebali manje oslanjati na svoje profesionalne tradicije, a više na institucijsku spremnost ponovnog promišljanja vlastitih poslanja i ciljeva. S time na umu, Maher ističe da arhivisti i knjižničari moraju prihvatiti da su njihovi programi samo različita lica zajedničkog cilja – upravljanja informacijama sa svrhom zadovoljavanja potreba vlastitih korisnika (Maher 1990: 360).

Zaključna razmatranja

Iako je sve donedavno bila evidentna visoka diferencijacija institucija i disciplina u području brige za baštinu, od sredine prošlog stoljeća, a posebice od njegovog kraja, jasnije je nego ikad prije da područje zaštite i komunikacije sveukupne baštine nadilazi granice pojedinih baštinskih odnosno informacijskih institucija, profesija i pripadajućih znanstvenih disciplina te da zahtijeva njihovu usku suradnju. Kako bi se pak pridonijelo razumijevanju različitih aspekata i polazišta usuglašenog djelovanja arhivske, knjižnične i muzejske profesije u suvremenom okruženju, u ovom je radu dan kritički pregled razvoja teorijske misli o međusobnim odnosima i približavanju arhiva, knjižnica i muzeja od prve pojave takvih rasprava 30-ih godina prošlog stoljeća pa sve do 1990.

O sličnostima i razlikama između arhiva i knjižnica, kao i o njihovom međusobnom odnosu, prvi počinju pisati američki autori potaknuti vlastitim radnim okruženjem prije gotovo osamdeset godina. Naime američki su arhivisti, ali i knjižničari koji su se vrlo često morali brinuti za arhivsko gradivo (najčešće rukopisnu građu), imali potrebu pojasniti razliku između arhivskog gradiva i knjižnične građe te upozoriti na razlike u stručnim pristupima i metodologiji tih dviju profesija kako bi osigurali dosljednu primjenu odgovarajućih metoda i tehnika. Iz dostupne je literature razvidno da je i arhivističko i knjižničarsko profesionalno društvo u Sjedinjenim Američkim Državama relativno rano prepoznalo potrebu za poboljšanom komunikacijom i razmjenom informacija između tih dviju profesija te za identificiranjem i istraživanjem područja od zajedničkog interesa, osnivanjem združenih komisija i organiziranjem zajedničkih programskih sastanaka.

Za razliku od knjižničara i arhivista koji su, dakle, potaknuti izazovima u vlastitom radnom okruženju, bili primorani promišljati i pojašnjavati međusobne odnose te sličnosti i razlike u korištenim pristupima, muzejska se zajednica u daleko manjoj mjeri u svakodnevnom radu susretala s knjižničnom odnosno arhivskom građom i praksom, te je stoga potreba za problematiziranjem navedenih pitanja bila manje izražena. No iako prvi poznat rad u kojemu se poziva na usku suradnju arhiva i knjižnica s muzejima izlazi tek 1960. godine (Batelli 1962 – 1963), osamdesetih se godina prošloga stoljeća sve češće javljaju autori koji u svoje rasprave pored arhiva i knjižnica uključuju i muzeje i pokušavaju utvrditi polazišta za bolju komunikaciju i aktivniju suradnju svih triju baštinskih ustanova (Child 1983; Sinclair 1961 i Davies 1984).

Većina autora čije smo radove proučili opravdano ističe da približavanje arhiva, knjižnica i muzeja prvenstveno uvjetuje njihova usmjerenost prema zajedničkom cilju: skrbi o baštini i osiguravanju široke dostupnosti baštinskoj građi i informacijama o njoj (Brooks 1951; Petrucci 1966; Colson 1968; Archive-library relations 1976; Schellenberg 1956; Klaasen 1986; Peace i Chudakoff 1979; Child 1983 itd.). Iako su arhivi u ranijim razdobljima svog razvoja bili prvenstveno usredotočeni na pohranu i zaštitu gradiva o kojemu se brinu, danas prevladava mišljenje da se situacija promijenila te da su arhivi, poput knjižnica i muzeja, primarno usmjereni prema korisnicima i pružanju usluga (McCarthy 1986). Pojedini autori u svojim radovima pritom ističu da bi se navedene tri baštinske ustanove trebale međusobno upoznavati i surađivati i zato što korisnike ne zanima gdje se nalazi građa koja im je potrebna ni na koji je način obrađena (Norton 1975; Church 1943; Kahn 1944 itd.). Korisnicima je jedino važno da do potrebnih izvora i informacija dođu što brže i jednostavnije.

Kako bi se pak pristup toj vrijednoj građi od kulturnog, umjetničkog, znanstvenog, ekonomskog i političkog značenja osigurao na što je moguće učinkovitiji i ekonomičniji način, arhivi, knjižnice i muzeji pozivaju se na uspostavu otvorene komunikacije te razmjenu informacija i mišljenja kako u svrhu međusobnog upoznavanja (stručne terminologije, građe i obavijesnih pomagala) tako i u svrhu usuglašenog rješavanja zajedničkih problema (Brubaker 1976; Maher 1990). Među zajedničke izazove s kojima se u svom svakodnevnom radu suočavaju i arhivisti, i knjižničari, i muzejski stručnjaci, autori u pravilu navode sljedeće: nadzor nad sve većom količinom građe, izgradnju zbirki, intelektualnu organizaciju informacija, pristup informacijama i građi, zaštitu građe, zakonske okvire, autorska prava, slab politički i financijski status profesija, tehnologiju, umrežavanje, obrazovanje itd. (Colson 1968; Schellenberg 1956 i 1965; Peace i Chudakoff 1979; Child 1983; Brubaker 1986; McCrank 1986; Warner 1986). Uspostavljanje suradnje na teorijskoj i praktičnoj ravni može pridonijeti osmišljavanju modela koegzistencije uz uvažavanje specifičnosti svake djelatnosti koji će osigurati da se izbjegnu nepotrebna udvostručavanja napora i jednostrana rješavanja (zajedničkih) problema.

S druge pak strane, autori se slažu da je suradnja, pa čak i učinkovita komunikacija između tih profesija moguća jedino ako se poznaju, razumiju i poštuju međusobne razlike. Pritom se kao najčešći razlikovni element između arhiva i knjižnica navodi njihova građa i korištena metodologija. Upozorava se pritom da se razlike u građi prije svega odnose na prirodu i podrijetlo građe, pri čemu se misli na različite načine i razloge nastanka građe, a ne na samu vrstu građe. Primjerice arhivsko je gradivo jedinstveno i ima pravni i organski karakter, a nastaje kao rezultat funkcionalne aktivnosti različitih pravnih, ali i fizičkih osoba. S druge pak strane, knjižnice se u pravilu bave objavljenim publikacijama koje najčešće nastaju u kulturne svrhe (Buck 1941; Schellenberg 1956). Kada pak govore o razlici između arhivske i knjižnične građe u odnosu na vrstu građe ili medije na kojima je pohranjena, autori pojašnjavaju da je razlika u omjeru odnosno relativnoj količine pojedine vrste građe jer će se i u arhivima

i u knjižnicama, primjerice, nalaziti službene publikacije, novine, rukopisi, karte, razglednice, AV-građa itd. (Schellenberg 1965). Spomenute pak razlike u građi utječu, nadalje, na razlike u metodama i tehnikama koje se primjenjuju u odabiru/nabavi građe u arhivima i knjižnicama, a osobito su specifične u muzejima, kao i u njezinoj obradi i načinima komunikacije odnosno korištenja njome (Norton 1975; Kahn 1944; Sharman 1960; Biskup 1961; Schellenberg 1956 i 1965; Petrucci 1966; Burke 1976; Maher 1990 itd.).

Iako, dakle, postoje bitne razlike u profesionalnim pristupima koji se primjenjuju u arhivima, knjižnicama i muzejima, većina se autora u pravilu slaže da su sličnosti između tih baštinskih djelatnosti i profesija puno značajnije od njihovih međusobnih razlika te da zasigurno opravdavaju postavljene zahtjeve za suradnjom. Uz spomenute zajedničke ciljeve i izazove, koji zasigurno mogu barem u teoriji okupiti baštinske stručnjake, određen broj autora, osobito onih koji se javljaju nakon 1960-ih godina, smatra da baštinske ustanove postaju svjesnije područja svog zajedničkog interesa te intelektualnih i ekonomskih koristi od suradnje, pod utjecajem smanjenih sredstava (Child 1983) i novih tehnologija koje stubokom mijenjaju sve aspekte njihova rada (Mumford 1970; Klaasen 1986; McCrank 1986; Rizzo 1986).

Nažalost, unatoč tomu što se o područjima moguće suradnje ovih ustanova govori već 1930-ih, Petrucci trideset godina kasnije (1966), a Cox (1986) pedeset godina kasnije upozorava da je konkretna i stvarna suradnja arhiva i knjižnica (a zasigurno možemo dodati - i muzeja), koordinacija njihova djelovanja i međusobnog obogaćivanja ideja još uvijek minimalna. Komentirajući pak takvo stanje Maher (1990), s čijim se mišljenjem slažemo, s pravom upozorava na to da arhivisti i knjižničari (a zasigurno to vrijedi i za muzejske stručnjake) trebaju prihvatiti stajalište prema kojem puko poznavanje i priznavanje njihovih međusobnih razlika i sličnosti nije dostatno za promjenu postojećih odnosa te da bi te profesije trebale predvidjeti moguće promjene u društvu i osmišljavati suradničke modele za rješavanje problema praktične prirode, s jedne strane, te promišljanje teorijskih osnova u kojima se zajednička načela djelovanja mogu uzeti kao ishodište za tumačenje novih paradigmatičkih odnosa među njima.

Na koncu, dade se zaključiti da su baštinski stručnjaci i teoretičari u prvih pedeset godina proučavanja sličnosti i razlika među djelatnostima i profesijama postavili široke temelje za međusobno razumijevanje, ali i da je dosadašnja polazišta za suradnju baštinskih ustanova potrebno učvrstiti i dopuniti, oslanjajući se prvenstveno na institucijsku spremnost ponovnog promišljanja njihovih poslanja i ciljeva, a ne (različitih) profesionalnih tradicija.

Literatura

- Archive-library relations*. 1976. Ur. Robert L. Clark. New York - London: R. R. Bowker Company.
- Batelli, G. 1962 - 1963. „Archivi, biblioteche e musei: compiti comuni e zone d’interferenza.“ *Archiva ecclesiae* 5 - 6: 62 - 78.
- Berner, R. C. 1986. „Archival management and librarianship: an exploration of prospect for their integration.“ *Advances in librarianship* 14: 253 - 283.
- Biskup, P. 1961. „A case against library control of archives.“ *The Australian library journal* 10(1): 40 - 41.
- Blouin, F. X. 1986. „The relevance of archival theory and practice for library education: An argument for a broader vision.“ U *Archives and library administration: divergent traditions and common concerns*, ur. L. J. McCrank, 155 - 166. New York - London: The Haworth Press.
- Borgman, C. L. 2002. *Od Gutenbergova izuma do globalnog informacijskog povezivanja: pristup informaciji u umreženom svijetu*. Lokve - Zadar: Naklada Benja.
- Brooks, P. C. 1951. „Archivists and their colleagues: common denominators.“ *American archivist* 1: 33 - 45.
- Brubaker, R. L. 1976. „Professional communication.“ U *Archive-library relations*, ur. Robert L. Clark, 169 - 196. New York - London: R. R. Bowker Company.
- Buck, S. 1941. „The training of American archivists.“ *American archivist* 4(2): 84 - 90.
- Burke, F. G. 1976. „Similarities and differences.“ U *Archive-library relations*, ur. Robert L. Clark, 31 - 68. New York - London: R. R. Bowker Company.
- Burke, F. G., R. L. Clark i F. G. Poole. „Shared concerns.“ U *Archive-library relations*, ur. Robert L. Clark, 111 - 165. New York - London: R. R. Bowker Company.
- Child, M. S. 1983. „Reflections on cooperation among professions.“ *American archivist* 46(3): 286 - 292.
- Church, R. W. 1943. „Relationship between archival agencies and libraries.“ *American archivist* 6(3): 145 - 150.
- Clapp, V. W. 1951. „Archivists and bibliographic control: a librarian’s viewpoint.“ *American archivist* 4: 305 - 311.
- Colson, J. C. 1968. „On the education of archivists and librarians.“ *American archivist* 31(2): 167 - 174.
- Cox, R. J. 1986. „Government publications as archives: A case for cooperation between archivists and librarians.“ U *Archives and library administration: divergent traditions and common concerns*, ur. L. J. McCrank, 111 - 128. New York - London: The Haworth Press.
- Crawford, M. I. 1976. „Common issues.“ U *Archive-library relations*, ur. Robert L. Clark, 71 - 108. New York - London: R. R. Bowker Company.
- Deiss, W. A. 1984. *Museum archives: an introduction*. Chicago: Society of American Archivists.
- Gill, M. E. 1983. „The library, archives and information centre network as surrogate national library.“ *UNESCO Journal of information science, librarianship and archives administration* 5(3): 149 - 152.
- Hesselager, L. 1984. „Fringe or grey literature: on ‘Papyrolatory’ and the growing similarity between the materials in libraries and archives.“ *American archivist* 47(3): 255 - 270.
- Jones, H. G. 1968. „Archival training in American universities.“ *American archivist* 31(2): 165 - 154.

- Kahn, H. 1944. „Librarians and archivists - some aspects of their partnership.“ *American archivist* 7(4): 243 – 251.
- Klaasen, D. J. 1986. „The provenance of archives under library administration: Organizational structures and organic relationships.“ U *Archives and library administration: divergent traditions and common concerns*, ur. L. J. McCrank, 35 – 47. New York - London: The Haworth Press.
- Lamb, W. K. 1968. „The modern archivist: formally trained or self-educated?“ *American archivist* 31(2): 175 – 177.
- Maher, W. J. 1990. „Improving archives-library relations: User-centered solution to a sibling rivalry.“ *Journal of academic librarianship* 15(6): 355 – 363.
- McCarthy, P. H. 1986. „Archives under library administration: points of convergence and conflict.“ U *Archives and library administration: divergent traditions and common concerns*, ur. L. J. McCrank, 17 – 34. New York - London: The Haworth Press.
- McCrank, L. J. 1986. „Preface.“ U *Archives and library administration: divergent traditions and common concerns*, ur. L. J. McCrank, 7 – 14. New York - London: The Haworth Press.
- McCrank, L. J. 1979. „Prospects for integrating historical and information studies in archival training.“ *American Archivist* 42(4): 443 – 455.
- McCrank, L. J. 1986. „The impact of automation: Inegrating archival and bibliographic system.“ U *Archives and library administration: divergent traditions and common concerns*, ur. L. J. McCrank, 61 – 98. New York - London: The Haworth Press.
- Mumford, L. Q. 1970. „Archivists and librarians: A time for a new look.“ *American archivist* 33(3): 269 – 274.
- Norton, M. C. 1942. „Report of the Committee on archives and libraries.“ *ALA Bulletin* 36: 699 – 700. *Norton on archives: the writings of Margaret Cross Norton on archival and records management*. 1975. Ur. Thornton W. Mitchell. London – Amsterdam: Southern Illinois University Press; Carbondale – Edwardsville: Feffer and Simons, Inc.
- Orr, W. J. 1981. „Archival training in Europe.“ *American archivist* 44(1): 27 – 39.
- Peace, N. E. i N. Fisher Chudakoff. „Archivists and librarians: A common mission, common education.“ *American archivist* 42(4): 456 – 462.
- Petrucci, A. 1966. „Archives and libraries: possibilities of collaboration.“ *UNESCO bulletin for libraries* 20(2): 65 – 70.
- Posner, E. 1964. *American state archives*. Chicago – London: The University Press.
- Rizzo, J. R. 1986. „From the editor.“ U *Archives and library administration: divergent traditions and common concerns*, ur. L. J. McCrank, 15 – 16. New York - London: The Haworth Press.
- Scammel, J. M. 1939. „Librarians and archivists.“ *Library quarterly* 9(4): 432 – 444.
- Schellenberg, T. R. 1956. *Modern archives: principles and techniques*. Chicago: The University of Chicago Press.
- Schellenberg, T. R. 1968. „Archival training in library schools.“ *American archivist* 31(2): 155 – 165.
- Schellenberg, T. R. 1965. *The management of archives*. New York - London: Columbia University Press.
- Sharman, R. C. 196. „Library control over archives.“ *The Australian library journal* 9(3): 125 – 128.
- Sinclair, B. 1961. *Museum artifacts in company archives*. North Andover, Mass.
- Szary, R. V. 1986. „Information systems for libraries and archives: Opportunity or incompatibility.“ U *Archives and library administration: divergent traditions and common concerns*, ur. L. J. McCrank, 49 – 60. New York - London: The Haworth Press.

- Traver, K. L. 1946. „Local archives and the public library: A proposal for consideration by archivists and librarians.“ *Library journal* 71: 301 – 304.
- Warner, R. M. 1986. „Librarians and archivists: organizational agenda for the future.“ U *Archives and library administration: divergent traditions and common concerns*, ur. L. J. McCrank, 167 – 176. New York – London: The Haworth Press.
- Weitmeyer, W. 1956. „Archives and library technique in ancient Mesopotamia.“ *Libri* 3: 217 – 238.

Summary

Outsets for studying interrelations between heritage institutions in the 20th century: initial theoretical considerations

Cultural heritage institutions, archives, libraries and museums, which share the common goal of safeguarding and enabling wide accessibility to and use of cultural heritage, have developed in different but not diametrically opposing directions. Many scientists and practitioners from archival science, librarianship, museology and the wider area of information science have therefore studied, over many years, fundamental principles and characteristics of their activity and similarities and differences between these institutions and professions with the ultimate aim of discovering and describing potential models and guidelines for their coordinated action.

First papers on this topic in the 20th century appeared in 1930s. Authors of these papers were most often librarians and archivists whose writing was initiated by their immediate working and professional environment. Based on the analysis and overview of accessible literature this paper presents and comments the thoughts of the author who was writing on this subject for over five decades, from 1930s to 1980s. These authors came, in most cases, from the United States of America and they dealt with similarities and differences between archives and libraries. Museum professionals joined this discussion only in 1960s by introducing specific characteristics and aspects of museums and museum work.

In order to contribute to the understanding of interrelationships and evident convergence of these three cultural heritage institutions, which resulted in their mutual respect and in some cases with practical and active collaboration in particular in the modern networked society, the authors will try to present the development of theoretical and methodological thought on this phenomenon. The paper will provide a critical review of the most important authors who wrote on this topic from the first works that appeared through the last decade of the 20th century.

KEY WORDS: archives, libraries, museums, cultural heritage institutions, similarities, differences, convergence, 20th century.